

VỀ CUỘC CÁCH MẠNG TRONG TÀI CHÍNH ĐIỆN TỬ

WILLIAM WITHERELL

1. Giới thiệu

Những tiến bộ kỹ thuật, cùng với hội nhập và cởi trói kinh tế, đang làm thay đổi hoạt động tài chính rất dữ dội. Tuy các định chế tài chính, từ nhiều thập niên nay, đã liên lạc và tiến hành công việc kinh doanh với nhau, và với những khách hàng công ty quan trọng của họ, thông qua mạng điện tử, nhưng bước tiến của cấu trúc mạng mở cửa đang giúp họ khuếch trương những hoạt động để thu hút cả các công ty nhỏ hơn lẫn những cá nhân. Các công ty trong những nền kinh tế tiến bộ về Internet nhất đã chấp nhận tài chính trên mạng như một kênh mà qua đó họ tiến hành phần lớn giao dịch tài chính của họ. Hiển nhiên, sự xuất hiện của tài chính điện tử sẽ đem lại những lợi ích lớn: chi phí thấp hơn, vai trò trung gian tài chính hữu hiệu hơn, cạnh tranh hơn, tiếp cận rộng rãi hơn với các dịch vụ tài chính, đồng thời qui mô và chất lượng của các dịch vụ này cũng khá hơn. Nhưng cùng với việc quốc tế hóa nền kinh tế lõi cuốn ngày càng nhiều công ty và cá nhân và những tiến bộ kỹ thuật mở đường cho các tội phạm tài chính vượt biên giới, các nhà làm chính sách, kiểm tra và các viên chức thực thi luật pháp sẽ đối mặt với những thách thức mới to lớn hơn.

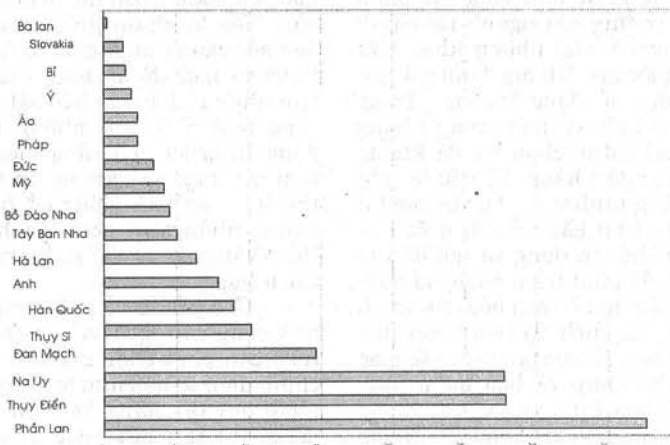
Khi các chính phủ tìm cách định vị lại nền kinh tế của mình để tham gia và hưởng lợi từ nền kinh tế toàn cầu, và để đối phó với những vấn đề có thể xảy ra, họ đã ngày càng dành ưu tiên hơn cho việc chống lại các tội phạm và trục lợi tài chính, kể cả những tội phạm nảy sinh từ những tiến bộ trong công nghệ thông tin. Lý do khiến vấn đề này được nhấn mạnh trong các thông cáo gần đây của nhóm G8 và G10 và của OECD là bởi vì hành vi tội phạm như vậy đang gây nên những thiệt hại khổng lồ cho xã hội. Hãy xem qua vài số liệu rất ấn tượng sau: theo nhiều ước tính, hoạt động rửa tiền đã lên tới vài trăm tỉ USD mỗi năm; ít nhất mỗi năm có 100 tỉ USD được dùng để hối lộ các viên chức nước ngoài khi giao thương quốc tế; khoảng 50 tỉ USD thu nhập từ thuế là sẽ biến mất đi hàng năm trong các thiên đường thuế - gần bằng nguồn ODA song phương trên toàn thế giới

(vốn khoảng 54 tỉ USD).

Sau khi nói khái quát về bản chất và qui mô của cuộc cách mạng trong ngành tài chính do tài chính điện tử đem lại, tôi sẽ tập trung vào những thách thức phát sinh trong những lãnh vực rửa tiền, trốn thuế, chính sách cạnh tranh, bảo vệ khách hàng và gian lận tài chính, và sự lành mạnh và ổn định của hệ thống tài chính - và một số phương cách mà sự hợp tác quốc tế có thể góp phần đối phó với những vấn đề này. Tuy những nhận xét của tôi sẽ rút từ công trình của OECD cùng với kinh nghiệm của 30 quốc gia thành viên OECD, nhưng những nhận xét này cũng phản ánh những hoạt động hợp tác của OECD với các nền kinh tế đang phát triển và đang chuyển đổi.

cả qua mạng (nhất là những chuyên viên được gọi là "nhà tổng hợp" - aggregator). Tuy nhiên, chỉ có một tỉ lệ nhỏ những giao tiếp giữa các định chế tài chính trên mạng với công chúng đã trở thành giao dịch thực sự có thể được coi là tài chính điện tử theo đúng nghĩa của nó. Trong bài viết này, chúng tôi dùng định nghĩa sau đây: một giao dịch tài chính điện tử là một giao dịch tài chính được tiến hành trong khi sử dụng Internet, hoặc một hệ thống mạng mở cửa khác nào đó, làm kênh phân phối. Hơn nữa, vì hầu hết các định chế không thể chấp nhận các chữ ký ảo, nên tài chính điện tử cho đến nay thường giới hạn trong khuôn khổ những giao dịch giá trị hoàn toàn tùy thuộc vào những thỏa thuận hợp đồng theo kiểu cũ.

Hình 1: Mức thâm nhập của ngân hàng điện tử (tỉ lệ khách hàng/dân số)

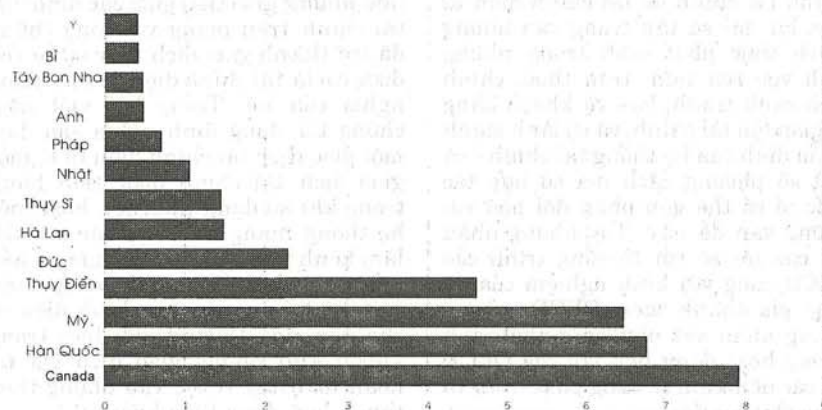
2. Cuộc cách mạng tài chính điện tử a. Hiện tình

Tại nhiều nước thành viên OECD, Internet đã đóng vai trò của một trong những kênh chủ yếu nhất cho các định chế tài chính giao dịch với công chúng, và giúp các khách hàng tiếp cận với thông tin về tài khoản của họ. Ngoài ra, một số lớn những định chế và những nhà điều hành chuyên môn hóa còn chào mời việc điều tra sản phẩm và so sánh giá

Những khác biệt trong mức độ thâm nhập của tài chính điện tử giữa các thành viên OECD thật nổi bật. Ngân hàng điện tử chẳng hạn, đã được chào đón rõ rệt tại những nước Bắc Âu hơn bất kỳ nơi nào khác (Hình 1). Hơn 1/4 dân số Phần Lan, Na Uy và Thụy Điển đã sử dụng dịch vụ ngân hàng trên mạng. Tại những nước có nền kinh tế đang chuyển đổi như Ba Lan và Slovakia, mức thâm nhập của ngân hàng trên mạng là không đáng

kể, nhưng một số những quốc gia công nghiệp tiên tiến còn có mức độ thâm nhập thấp hơn nữa. Ít nhất có năm nước trong nhóm G10 có độ thâm nhập của ngân hàng điện tử dưới 5% tính đến cuối 2000. Ngược lại, môi giới điện tử lại đặc biệt phát triển trong một số những nền kinh tế tiên tiến nhất. Hình 2 cho thấy một mức tiếp thu cao đối với những dịch vụ loại này tại Bắc Mỹ, Thụy Điển và, ngạc nhiên nhất, Hàn Quốc. Tại Mỹ, buôn bán trên mạng hiện chiếm từ 25% tới 40% của mọi giao dịch chứng khoán.

Hình 2: Mức thâm nhập của môi giới điện tử (% dân số)

Những khác biệt giữa các phân khúc thị trường của ngành tài chính cũng đáng kể như những khác biệt giữa các quốc gia. Những đánh giá gần đây về việc sử dụng Internet trong hoàn tất doanh vụ mới trong những dịch vụ tài chính chọn lọc đã khẳng định rằng ngân hàng điện tử là một trong những hình thức chủ yếu của tài chính điện tử ở hầu hết các quốc gia. Việc mua thẻ tín dụng và quỹ đầu tư qua mạng đã phát triển ở một số nước cũng với việc thanh toán hóa đơn và, dĩ nhiên, cả các dịch vụ liên quan đến chứng khoán. Ngược lại, ít có các giao dịch về thế chấp và bảo hiểm được tiến hành qua Internet.

Một trong những lý do cho những khác biệt này là vấn đề "chứng thực" (authentication): vì các định chế tài chính cần xác minh lai lịch của một khách hàng trên mạng, nên tài chính điện tử rất thích hợp với các lãnh vực nơi mà một sự chứng thực sẽ đem lại một chuỗi những giao dịch. Những giao dịch thuộc loại một lần rồi ngưng như việc mua hợp đồng bảo hiểm hay xin một khoản thế chấp hoặc vay mượn có thể hưởng lợi rất nhiều từ việc tìm kiếm thông tin, điều tra giá cả và xin vay nợ thông qua mạng, nhưng đưa những thủ tục hoàn tất giao dịch thực sự qua mạng thì chẳng được lợi bao nhiêu.

b. Những yếu tố thúc đẩy những

phát triển này

Khi đánh giá sự thành công tương đối của các hoạt động trên mạng trong các lãnh vực khác nhau của ngành tài chính, việc ghi nhớ những điểm cần bản về cung và cầu sẽ rất hữu ích:

- Các yếu tố về phía cầu: Các khách hàng nhìn chung sẽ chú ý tới các dịch vụ tài chính trên mạng khi những dịch vụ này (1) rẻ hơn những nguồn cung ứng khác; (2) có thể tiếp cận mau chóng bất cứ lúc nào; và/hoặc (3) sử dụng được mau hơn so với các

trên mạng cũng có vẻ là nhờ các yếu tố về phía cầu, nhưng trong trường hợp này có vẻ là nhờ yếu tố (2) và (3). Có nhiều trường hợp trong đó các ngân hàng dành cho dịch vụ trên mạng những lãi suất thấp hơn so với lãi suất ở hệ thống giao dịch thông thường, và tại những nước Bắc Âu, ngân hàng điện tử thậm chí còn nhắm đến các hộ gia đình, xem đó là loại dịch vụ hàng đầu, nó hấp dẫn vì lý do tiện lợi.

Ngược lại, những bước tiến hạn chế trong việc mời chào bảo hiểm và thế chấp trên mạng có vẻ xuất phát từ những quan tâm của phía cung. Những lợi thế hạn chế cho các hộ gia đình khi làm các giao dịch tương đối hiếm hoi này trên mạng vào thời điểm này lại không đáng kể bằng những ưu tư về sự an toàn đã đề cập ở trên. Hầu hết những đề xuất hiện nay trong lãnh vực thế chấp và bảo hiểm trên mạng đều có liên quan đến yếu tố (a) về phía cung khi các định chế tài chính đã nhờ đến Internet để giảm vai trò của những trung gian và trông cậy nhiều hơn vào việc mở rộng nguồn khách.

Tiền tệ điện tử (e-money) dưới hình thức những thẻ có giá trị sử dụng như tiền, hay còn gọi là tiền mặt điện tử (e-cash), cho đến nay có ít ảnh hưởng hơn mức người ta trông đợi vì khách hàng vẫn thích thẻ tín dụng hơn. Bước phát triển tương lai của tiền tệ điện tử có vẻ sẽ mang tính tiến hóa hơn là tính cách mạng, nhưng nó cũng đáng chú ý vì những vấn đề mà nó có thể tạo ra trong khía cạnh xác định khách hàng và giám sát thị trường tài chính.

c. Tiến hóa hay cách mạng?

Tuy nhiên, cũng cần thận trọng khi lý giải những xu hướng này. Tuy tài chính điện tử đã trở thành một phương pháp quan trọng, nếu không muốn nói là thống trị, trong việc phân phối một số dịch vụ tài chính tại một số quốc gia, nhưng nhìn chung mức độ tiếp nhận hiện nay và thị phần của tài chính điện tử trong toàn khối lượng dịch vụ tài chính thì vẫn còn rất khiêm tốn. Từ kinh nghiệm hạn chế này, một số người kết luận rằng Internet chỉ là một kênh phân phối mà nó chỉ có một tác dụng tạo bước tiến hóa đối với các thị trường tài chính. Nhưng cũng phải công nhận rằng kênh phân phối này là một phương cách rất khác biệt để cung cấp dịch vụ tài chính và nó có thể dẫn đến những thay đổi quan trọng trong các mô hình kinh doanh, đẩy mạnh sự củng cố trong một số lãnh vực cùng sự phân khúc và cạnh tranh mạnh hơn trong một số lãnh vực khác. Tuy sự đóng góp của tài chính điện tử đối với việc tái định hình ngành tài chính cho đến nay vẫn là nhỏ hơn mức mong đợi, nhưng điều này có thể thay đổi nhanh chóng. Các hoạt động bán sỉ đã được

giải pháp khác (thí dụ do đường xá xa xôi). Yếu tố chính ảnh hưởng mạnh đến sức cầu là những ưu tư của khách hàng về mức độ an toàn - tức yếu tố "tín nhiệm". Nhiều khảo sát cho thấy rằng một tỉ lệ lớn những người sử dụng Internet cho rằng việc chuyển tiền qua mạng là không an toàn - có thể họ e sợ bản chất mở toang của mạng, những trở ngại lẫn lộn hoặc việc thiếu vắng các cơ chế xử lý tranh chấp thích hợp.

- Các yếu tố về phía cung: những nhà cung cấp dịch vụ tài chính cảm thấy cần phát triển các giải pháp tài chính điện tử nếu như họ thấy các giải pháp này (a) giảm được chi phí hoạt động; (b) thu hút được khách hàng mới; hoặc (c) vẫn giữ chân được các khách hàng cũ. Ở mức dài hạn hơn, yếu tố (a) sẽ có tầm quan trọng vượt trội: các định chế tài chính sẽ thấy khó chấp nhận chi phí cho việc hoạt động trên mạng trừ phi việc này tạo được tiết kiệm chi phí trong chuỗi giá trị.

Như thế các xu hướng nói trên không nhất thiết phải xuất phát từ các yếu tố về phía cung và cầu kể trên. Thí dụ, sự phát triển của nghề môi giới trên mạng tại nhiều quốc gia xem ra chủ yếu là do phía cầu, do giao dịch trên mạng có khả năng thỏa mãn các yếu tố (1) và (2) ở phía cầu. Tương tự, thành công của hoạt động ngân hàng

đẩy mạnh và đang tăng nhanh. Về hoạt động bán lẻ, chúng ta thực sự đang ở những bước đầu của sự phát triển và của mức độ tiếp nhận của khách hàng với nhiều cách áp dụng mới và những nhà cung cấp mới, trong đó có cả những thực thể phi-tài-chính, đang gia nhập thị trường. Các hệ thống thương mại đang vững mạnh lên, xâm nhập vào mạng và mở rộng ra toàn cầu. Các xu hướng hiện tại cho thấy những thay đổi thật sự quan trọng trong ngành tài chính vẫn còn ở phía trước.

Một thí dụ quan trọng là: những tăng trưởng liên tục trong việc sử dụng tài chính điện tử hy vọng sẽ dẫn tới một sự sụp đổ trong chuỗi giá trị trong nhiều bộ phận của ngành tài chính. Trong lãnh vực môi giới trên mạng, tiến trình này đã bắt đầu, với những công ty chuyên môn hóa đang mở tung các dịch vụ môi giới kiểu cũ. Sự xuất hiện của việc tổng hợp dữ liệu vốn cho phép các cá nhân thu thập thông tin cụ thể theo chiều ngang về những dữ liệu tài chính của họ qua nhiều định chế tài chính cũng như các dữ liệu phi-tài-chính, sẽ chắc chắn đẩy mạnh quá trình này, tiến tới việc thương mại hóa các dịch vụ tài chính và làm sụp đổ thêm các rào cản ngăn cách những khu vực khác nhau trong ngành tài chính. Việc xuất hiện dịch vụ tổng hợp dữ liệu cho đến nay hoàn toàn là do phía sức cầu. Các ngân hàng ở Mỹ ban đầu chống đối kỹ thuật này do e rằng sẽ mất đi quyền kiểm soát các dữ liệu dành riêng cho họ, nhưng nhận thấy quyền lợi của khách hàng, họ hiện đã chấp nhận kỹ thuật này. Một phần từ các khách hàng của tài chính điện tử tại Mỹ có dùng tổng hợp dữ liệu, và khối lượng khách hàng này rồi sẽ tăng vọt.

Có thể cho rằng các khách hàng của tài chính điện tử sẽ dần dần chuyển từ sử dụng dịch vụ của các định chế tài chính sang giao dịch với những nhà tổng hợp. Cộng đồng ngân hàng Mỹ ưu tư về viễn ảnh bị biến thành những nhà cung cấp phụ cho các nhà tổng hợp. Nên các ngân hàng ngày càng tiến hành việc tổng hợp của riêng họ, và các khảo sát cho thấy hầu hết các ngân hàng Mỹ hy vọng sẽ cung cấp được dịch vụ này trong vòng hai năm nữa. Tổng hợp tài chính hiện vẫn còn rất sơ khai tại châu Âu. Có lẽ nó sẽ ngày càng quan trọng hơn tuy hiện vẫn có một số trở ngại lớn. Đặc biệt, việc tổng hợp xuyên quốc gia là hoàn toàn có thể thực hiện được về mặt kỹ thuật, nhưng những khó khăn lớn là do những khác biệt giữa các quốc gia, thí dụ như khác biệt trong hệ thống chỉ tra tiền bạc.

Có thể có những rủi ro đáng kể với việc tổng hợp này. Thí dụ, tổng hợp tùy thuộc vào tốc độ xử lý của

mạng khiến ta khó có thể chắc chắn rằng thông tin ấy là cập nhật. Nếu việc cho vay trên mạng tiến hành vào ngay thời điểm đó thì sẽ là một vấn đề về rủi ro không thu hồi được nợ. Một số những nhà cung cấp lớn lại là các định chế phi-tài-chính, nhưng nghĩa vụ đối với khách hàng vẫn thuộc về các định chế tài chính, tuy rằng họ có thể đã mất quyền kiểm soát mối liên hệ trực tiếp với khách hàng.

3. Những thách thức đối với chính sách tài chính, qui định và thực thi luật pháp

Tương lai của cuộc cách mạng này và những hàm nghĩa của nó, dĩ nhiên, thì khó mà tiên đoán được. Những phát triển nhanh chóng đã làm tăng tính bất định của những người tham gia thị trường và tăng thêm những ưu tư cho các nhà hoạch định chính sách, các nhà giám sát điều hành và các cơ quan thực thi luật pháp. Có thể họ phải đối mặt với những căng thẳng ngoài dự liệu trong thị trường tài chính. Và chắc chắn, họ sẽ thấy một số những vấn đề quen thuộc sẽ trầm trọng hơn do tốc độ và cả bản chất xuyên quốc gia và thiếu pháp chế của tài chính điện tử, và những thay đổi nảy sinh từ đó trong ngành tài chính. Một số trong những thách thức ấy hiện đã rõ nét.

a. Rửa tiền

Được thành lập năm 1989, Tổ công tác tài chính chống rửa tiền (Financial Action Task Force on Money Laundering - FATF) là một tổ chức liên chính phủ chuyên xây dựng và xúc tiến những chính sách chống lại việc rửa tiền. Tuy Ban thư ký của nó nằm trong OECD, nhưng nó vẫn là một cơ quan độc lập. FATF đang nghiên cứu những cơ hội mà Internet có thể mang lại cho nạn rửa tiền. Cho đến nay công trình của họ cho thấy rằng "những giao dịch được tiến hành bằng cách tiếp cận các định chế tài chính qua mạng không có vẻ gì là tạo ra rủi ro do nạn rửa tiền trong hoặc từ chính những giao dịch này. Tuy nhiên có ba đặc điểm của Internet mà chúng có xu hướng làm tăng thêm những rủi ro của nạn rửa tiền: (1) sự dễ dàng trong việc tiếp cận qua Internet, (2) tình trạng vô danh tính - tức không rõ lai lịch - của cuộc tiếp xúc giữa khách hàng và định chế tài chính, và (3) tốc độ quá nhanh của các giao dịch qua mạng.

Các định chế tài chính có thể gặp những vấn đề nghiêm trọng trong việc xác minh lai lịch của một khách hàng tài chính điện tử và thực thi các chính sách "hiểu rõ khách hàng của mình" vốn rất quan trọng cho việc phát hiện những hoạt động khả nghi. Các câu hỏi pháp chế sẽ nảy sinh khi tình hình trở nên khó xác định khi nào có một giao dịch trên mạng diễn ra. Tuy các giao dịch trên mạng phải đi qua một loạt máy chủ và sẽ để lại dấu vết,

nhưng việc này cần có những chương trình lưu trữ trong tất cả các máy và các điều tra viên có thể tiếp cận những chương trình này để nối kết được một hoạt động phạm pháp với một cá nhân cụ thể. Điều này đưa tới nhu cầu phải đặt ra những qui định yêu cầu các nhà cung cấp dịch vụ Internet phải duy trì danh sách thuê bao và có những chương trình lưu trữ.

b. Trốn thuế

Ngành thuế đối mặt những thách thức song trùng của việc tạo được môi trường cho thương mại điện tử, kể cả tài chính điện tử, có thể phát triển và đồng thời, bảo vệ được chủ quyền tài chính cho các quốc gia. Thế theo Khung điều kiện thu thuế cho thương mại điện tử được thiết lập năm 1998 tại Ottawa, OECD đã đạt được nhất trí rộng rãi về mặt chính sách để đối phó với những thách thức này. OECD hiện đang xây dựng những bước thực thi cụ thể với sự cộng tác của các giới chức ngành thuế và giới doanh nghiệp trên toàn thế giới.

Sự xuất hiện của tài chính điện tử đã khiến ngành thuế có quan tâm về tính đáng tin cậy và duy trì nguyên tắc "hiểu rõ khách hàng của mình", vốn là nền tảng để ngăn ngừa việc trốn thuế, rửa tiền và những tội phạm tài chính khác. Tài chính điện tử và các hình thức thương mại điện tử khác tạo ra rủi ro không chấp hành luật thuế do khó xác định lai lịch và địa chỉ của người tham gia giao dịch, việc mã hóa các tài liệu ghi chép, việc thiếu vắng các qui trình kiểm toán và các hệ thống chỉ tra không đáng tin cậy.

Những ưu tư của giới chức phụ trách thuế nội địa và các cơ quan thực thi pháp luật về các hệ thống chỉ tra điện tử sẽ được giải tỏa rất nhiều nếu những hệ thống đó có mức độ đáng tin cậy tối thiểu và đồng thời đáp ứng được các nhu cầu chính đáng của người tiêu dùng muốn được an toàn và bảo mật. Xem ra đây là một lãnh vực đang cần có một tiêu chuẩn chung, một tiêu chuẩn về tính đáng tin cậy cho các hệ thống tiền tệ điện tử. Một tiêu chuẩn như vậy sẽ đòi hỏi các hệ thống đó phải "được ghi chép kế toán một nửa" - cho phép khách hàng được ở tình trạng nặc danh (vì những lý do bảo mật) nhưng yêu cầu doanh nghiệp tiến hành giao dịch phải có lai lịch xác minh được, địa chỉ đăng ký của khách hàng (quốc gia, tiểu bang hoặc tỉnh thành) cũng như khối lượng giao dịch cũng cần được xác định. Điều này tương ứng với thông tin do các hệ thống chỉ tra nắm giữ. Ưu tư về các hệ thống chỉ tra không có ghi chép kế toán sẽ giảm phần nào nếu những hệ thống đó có những hạn định số lượng gắn liền với thiết kế của chúng để những giao dịch quá lớn không thể tiến hành được.

Những phát triển trong công nghệ thông tin và viễn thông đã làm tăng những ưu tư về vai trò của các trung tâm tài chính ngoài khơi (vốn hầu như không có ràng buộc luật lệ và không thích cộng tác với ngành thuế) trong việc tạo điều kiện cho nạn rửa tiền, trốn thuế cùng những tội phạm và lạm dụng tài chính khác. Tình trạng này là do người ta có thể tiếp cận những trung tâm này rất dễ dàng thông qua Internet. Trong một thế giới mà hàng triệu USD có thể chuyển dịch từ tài khoản này sang tài khoản khác chỉ bằng vài cú gõ bàn phím thì việc trốn thuế là một mối đe dọa cho ngân khố và nền tảng dân chủ của mỗi quốc gia. Một môi trường bảo đảm cho các nước giữ được chủ quyền tài chính và khuyến khích được sự tin cậy giữa các giới chức ngành thuế sẽ là một môi trường có thể tăng đến tối đa các lợi ích của nền kinh tế toàn cầu. Tuy một số người có thể bác bỏ nhu cầu muốn đưa các tội phạm về thuế vào trong một cuộc thảo luận về các tội phạm tài chính, nhưng cộng đồng quốc tế đã công nhận mối liên hệ giữa việc rửa tiền, hối lộ và tham nhũng, trốn thuế và các tội phạm quốc tế khác. Tính hợp nhất của hệ thống tài chính quốc tế buộc chúng ta phải xem đây là một loạt những vấn đề có liên quan với nhau mà cộng đồng quốc tế phải đối phó.

Những lý do này đã khiến OECD tiến hành một dự án vào năm 1988, như một phần của kế hoạch chống lại những hành vi có hại về thuế, nhằm nhận diện rõ những thiên đường thuế và giúp các nước xây dựng những biện pháp bảo vệ cơ sở thuế của họ. Trong một môi trường toàn cầu, mọi quốc gia dù lớn hay nhỏ, giàu hay nghèo, có là thành viên OECD hay không, đều ngày càng dễ bị tác hại bởi các hoạt động ở các thiên đường thuế. Dự án của OECD là nhằm tạo bộ khung hợp tác trong đó các quốc gia có thể cùng nhau bài trừ những hành vi bất chính về thuế. Dự án nhắm tới việc đẩy mạnh ba nguyên tắc tổng quát để hướng dẫn các chính phủ thiết kế chế độ thuế của mình, đó là các nguyên tắc: minh bạch, không phân biệt đối xử và trao đổi thông tin tích cực giữa các cơ quan thuế vụ. OECD sẽ sử dụng Diễn đàn thuế vụ toàn cầu vừa được mở ra gần đây để đẩy mạnh cuộc đối thoại này và tạo một môi trường trong đó mọi quốc gia có quan tâm và các tổ chức quốc tế có thể thảo luận về những ưu tư của mình trên cơ sở bình đẳng.

c. Chính sách cạnh tranh

Tuy mới hình thành, nhưng các cơ quan quốc gia phụ trách về cạnh tranh đã phải xử lý một số những vụ việc lớn liên quan đến thương mại điện tử và đang nghiên cứu khá kỹ các vấn đề thuộc về chính sách cạnh

tranh. Ngược lại, công nghệ hiện đại có thể có những ảnh hưởng kích thích cạnh tranh qua việc giảm bớt chi phí điều nghiên và mở rộng qui mô thị trường và do đó tăng thêm số người tham gia cạnh tranh. Về lâu dài, tình trạng này sẽ có ảnh hưởng làm giảm phạm vi quyền lực thị trường, giảm phân tán giá cả và phân biệt giá cả. Ngược lại, Internet có thể giúp một số người tham gia thị trường giới hạn được cạnh tranh qua việc tạo điều kiện cho việc định giá song hành. Điều này rất đúng trong những thị trường nơi mà có số ít người bán cùng mời chào những sản phẩm rất giống nhau. Thương mại điện tử thậm chí có thể hỗ trợ việc công khai thông đồng bằng cách tạo ra những phương thức tinh vi để trao đổi thông tin và bằng cách làm cho mọi người dễ dàng phát hiện và trừng phạt việc bí mật giảm giá.

Hai lý do quan trọng khác thuộc về chính sách cạnh tranh là (i) các ảnh hưởng của mạng, vốn nảy sinh vì lợi ích của việc tham gia một mạng sẽ gia tăng cùng với khối lượng tham gia hiện có, và (ii) các chi phí chuyển đổi, nảy sinh vì người sử dụng trở nên quen thuộc với hệ thống hiện tại, và thấy ngại không muốn thay đổi người cung ứng dịch vụ cho dù có những khác biệt nào đó về giá cả và chất lượng. Các ảnh hưởng của mạng thì tự chúng có thể không mang lại quyền lực thị trường cho bất kỳ mạng nào hiện đang có số khách sử dụng nhiều nhất. Tuy nhiên, ảnh hưởng đó rất có thể xảy ra nếu chi phí chuyển đổi tăng cao hoặc có thể bị người kiểm soát mạng nâng cao một cách giả tạo. Đây là lý do tại sao các cơ quan phụ trách về cạnh tranh có thể sẽ có cái nhìn bất lợi đối với các mạng sử dụng phần mềm có bản quyền và những tiêu chuẩn khép kín. Các mạng có quyền lực thị trường sẽ có thể giữ cho mình hầu hết, nếu không muốn nói là tất cả, các thủ đắc hiệu năng mà thương mại điện tử đem lại.

Các ưu tư về cạnh tranh và nguy hại cho người tiêu dùng sẽ rất có thể xảy ra nếu một mạng với quyền lực thị trường lại do một số người thành viên tham gia thị trường nắm giữ. Điều này đặc biệt đúng nếu các chủ sở hữu đó đều là người mua hoặc người bán, thay vì là một tập hợp cả hai loại trên. Sự có mặt của những thành viên tham gia thị trường như trên có thể được xem là rất quan trọng trong việc bảo đảm rằng một địa chỉ trên mạng sẽ được thiết kế đúng cách và cũng đủ chắc chắn là sẽ đạt được khối lượng giao dịch cần thiết để trang trải các chi phí cố định của nó. Một mức độ hợp tác cao như thế có thể không có được nếu những người thành viên cỡ lớn đó không nắm được cổ phần. Vấn đề cạnh tranh rõ rệt nhất trong tình huống

này là ở chỗ các thành viên cỡ lớn đó có thể quyết định xử lý riêng với hệ thống của họ, nhờ đó mà bảo đảm được rằng hệ thống đó sẽ giành được ít nhiều quyền lực thị trường. Hơn nữa, các thành viên/chủ sở hữu cỡ lớn có thể sử dụng vị trí ưu thế của mình để thu thập được thông tin cho phép họ lợi dụng được các thành viên tham gia khác. Cũng có một nguy cơ là những thành viên cỡ lớn này có thể làm hại các đối thủ không sở hữu và làm hại cả qui trình cạnh tranh bằng cách dành cho những đối thủ ấy những kênh tiếp cận vào mạng thuộc loại thứ yếu và có lệ phí cao. Ngoài ra, những đối thủ ấy có thể bị khai thác thông qua trò chặn lại để lấy hoặc sử dụng trái phép các thông tin mật về khách hàng hay chiến lược của các đối thủ ấy.

Các bức tường lửa có thể cũng không đủ sức để giảm những nguy cơ xuất phát từ những thành viên cỡ lớn nắm giữ lượng cổ phần đáng kể trong những mạng có thị trường lớn. Bất kỳ ai cài đặt và theo dõi các bức tường lửa cũng có thể thay đổi chúng. Nền các bức tường lửa có thể cần phải tăng cường bằng cách tách biệt càng nhiều càng tốt giữa bên sở hữu và bên điều hành công việc hàng ngày của một địa chỉ tài chính điện tử trên mạng.

Những thí dụ trên cho thấy một số vấn đề phức tạp mà các giới chức giám sát cạnh tranh có thể gặp phải. Nền cần có những cơ quan điều tra mới và những kỹ năng cường hành mới. Hơn nữa, vì tài chính điện tử, và cả thương mại điện tử nói chung, có xu hướng mở rộng thị trường về mặt địa lý, nên cũng cần có sự hợp tác quốc tế rộng rãi hơn giữa các nước tham gia cạnh tranh để thu thập thông tin và cùng nhau chấp nhận những phương thuốc cứu chữa thích hợp.

d. Bảo vệ người tiêu dùng và gian lận trên mạng

Sự tin cậy lẫn nhau là yếu tố cốt yếu cho sự phát triển thành công của tài chính điện tử trong việc giao dịch với thị trường khách hàng. Tôi sử dụng nhóm từ "khách hàng của dịch vụ tài chính" một một nghĩa rộng bao gồm không chỉ khách hàng của ngân hàng, mà cả những nhà đầu tư và những người mua bảo hiểm. Những ưu tư về an toàn và bảo mật nảy sinh từ bản chất mở ngỏ của các giao dịch tài chính điện tử, điều đó có nghĩa rằng các giao dịch rất dễ bị lấy chặn, sử dụng trái phép, thay đổi hoặc phá hủy. Như thế việc gian lận trên mạng trở thành một thách thức ngày càng lớn. Những phương cách toàn cầu và bao trùm để đi tới an toàn, xác thực và bảo mật, cũng như sự hợp tác chặt chẽ giữa các chính quyền, và giữa chính quyền với doanh nghiệp, là rất cần thiết. Các cơ chế xác minh và chứng thực để làm rõ lai lịch của người sử

dụng và các thông tin khác về việc giao dịch và các bên giao dịch cũng đang được hình thành. Cho phép kỹ thuật ký tên số hóa hiện đang là một trọng tâm của các nỗ lực xây dựng chính sách tại nhiều quốc gia.

Bản chất ảo và phi biên giới của tài chính điện tử tạo ra những thách thức cho việc thực thi các luật lệ và chính sách bảo vệ người tiêu dùng đã từng có trước đây. Các nhà cung cấp dịch vụ tài chính điện tử từ các địa chỉ trên khắp thế giới có thể đưa ra những tuyên bố sai hoặc gây nhầm lẫn, công khai thông tin một cách bất cập hoặc mở trang web bằng tên của những công ty nổi tiếng. Năm 1999, OECD đã xây dựng một bộ tài liệu hướng dẫn (có tên là Guidelines) thể hiện sự nhất trí quốc tế về những đặc điểm chính yếu về bảo vệ khách hàng trong những giao dịch tài chính điện tử giữa doanh nghiệp và khách hàng, và trình bày những nguyên tắc liên quan đến kinh doanh, tiếp thị và quảng cáo lương thiện, công khai thông tin trên mạng, xử lý khiếu nại của khách hàng, giáo dục và ý thức, sự cộng tác toàn cầu và cách giải quyết tranh chấp một cách hiệu quả. Việc có sẵn những cách thức hữu hiệu cũng là vấn đề then chốt cho việc xây dựng niềm tin trong giao dịch tài chính điện tử giữa các doanh nghiệp với nhau. Một bước phát triển quan trọng - bổ sung cho phán quyết của tòa về các tranh chấp - là con số ngày càng tăng của các cơ chế giải quyết tranh chấp trên mạng (đã lên đến 40) có thể đem lại cách giải quyết nhanh chóng và ít tốn kém cho các giao dịch có tranh chấp.

e. Tính ổn định và lành mạnh của hệ thống tài chính

Tháng 7 vừa qua, các bộ trưởng tài chính của khối G7, trong Báo cáo về tác động của cách mạng công nghệ thông tin, có cho rằng việc điều tiết trong ngành tài chính phải "trung tính"; mục tiêu của nó phải là "duy trì tính hợp nhất của thị trường mà không ngăn trở sự sáng tạo của khu vực kinh tế tư nhân."

Những nhà giám sát và điều tiết tài chính đang ưu tư về triển vọng về tính bất ổn ngày càng tăng của thị trường và nguy cơ tăng vọt của sự lan tràn rối loạn tài chính mau chóng từ bất kỳ một khâu yếu nào đó trong các thị trường tài chính toàn cầu. Tài chính điện tử tạo thuận lợi cho sự lan tỏa thông tin - và nhất là những thông tin sai - và tốc độ tác động của thông tin đối với giá trị tài sản trên khắp thế giới. Điều này có thể làm tăng thêm tính bất ổn, mà tình trạng này lại tăng bội lên vì việc thương mại hóa các dịch vụ tài chính được thúc đẩy bởi tài chính điện tử. Khi ngày càng có nhiều tài khoản ngân hàng có thể tiếp cận được qua Internet, thì khả năng

việc đồng loạt rút tiền trên mạng càng tăng lên. Ngược lại, những bộ phận bán sỉ (dịch vụ tài chính) của thị trường tài chính đã hoạt động trên qui mô toàn cầu và với tốc độ nhanh trong một thời gian, chủ yếu thông qua những mạng khép kín. Điều mới mẻ là viễn tượng phát triển nhanh chóng của tài chính điện tử dựa trên hệ thống mạng mở của vốn bao gồm các mạng mở dành cho các hoạt động bán sỉ. Những ưu tư khác về hệ thống mạng thì có liên quan đến tính hợp nhất trong hoạt động của hệ thống tài chính, bao gồm cả cơ sở hạ tầng hỗ trợ cho các địa chỉ thương mại điện tử và việc quyết toán các giao dịch tài chính.

Những tổ chức quốc tế của các nhà giám sát và điều tiết tài chính, đặc biệt là Ủy ban Basel về giám sát ngân hàng (BCBS), Tổ chức quốc tế của các Ủy ban chứng khoán (IOSCO) và Hiệp hội quốc tế các giám sát viên bảo hiểm (IAIS) đang đẩy mạnh việc xây dựng các nguyên tắc hoặc hướng dẫn cho việc điều tiết và giám sát tài chính điện tử. Diễn đàn ổn định tài chính thông qua Nhóm tiếp xúc về Tài chính điện tử của mình đang xem xét các vấn đề tài chính điện tử, trao đổi thông tin có tầm quan trọng xuyên khu vực và tìm cách cải thiện sự phối hợp giữa các cơ quan giám sát và các tổ chức hoạt động trong lãnh vực này. Sự hợp tác quốc tế nhiệt tình trong những nỗ lực này phản ánh sự thừa nhận chung rằng các vấn đề về tài chính điện tử có bản chất xuyên biên giới và xuyên khu vực và kêu gọi sự hưởng ứng hợp tác và cụ thể rõ rệt.

Có rất nhiều nguy cơ tiềm tàng đang được xem xét mà chỉ có một số trong đó được đề cập ở đây. Dĩ nhiên, ưu tư hàng đầu là nhu cầu muốn các định chế tài chính và giám sát viên của họ khảo sát các hệ quả của tài chính điện tử để kiểm soát các rủi ro. Một lãnh vực rủi ro quan trọng là lãnh vực có liên quan đến các bên lệ thuộc ngoài hai bên tham gia giao dịch, bao gồm cả việc tìm mua những công nghệ quan trọng và những qui trình xử lý, và vấn đề rộng hơn của rủi ro trong điều hành. Những yếu tố này đưa đến những thách thức có thể bị bỏ qua cho các giám đốc ngân hàng và các giám sát viên. Trong vài trường hợp, một số định chế ngân hàng có xu hướng trông cậy vào một số ít những nhà cung cấp dịch vụ nằm bên ngoài các khu vực tài chính có kiểm soát, và điều này sẽ gia tăng rủi ro. Việc ký gửi và chi trả toàn cầu và các hệ thống thanh toán, tuy hưởng lợi từ hiệu năng xử lý và tốc độ cao của giao dịch trên mạng, lại đang chứng kiến sự tập trung hoạt động vào tay một số ngày càng ít những công ty tham gia thị trường, điều này khiến các vấn đề điều hành hoặc xâm nhập trái phép trở nên đáng lo ngại hơn. Sự

can dự sâu rộng hơn của các công ty phi-tài-chính vào khu vực tài chính và sự dễ dàng trong hoạt động xuyên biên giới với chi phí rất thấp đã tạo ra những ưu tư về chuyện các định chế không có giám sát lại cung cấp những dịch vụ tài chính cho khách hàng và tham gia giao dịch tài chính với các định chế tài chính có giám sát. Những rủi ro về uy tín vốn có thể nảy sinh từ sự thất bại trong các hoạt động tài chính của một công ty, thí dụ như vi phạm qui định an toàn, cũng là một mối lo đáng kể nữa.

Đó là một số những ưu tư về hệ thống mạng đã được nhận diện, nhưng ta cũng cần phải suy nghĩ nhiều hơn và nghiêm túc hơn về việc tài chính điện tử sẽ thay đổi cấu trúc của ngành tài chính như thế nào. Chúng ta cũng có quá ít những dữ liệu đáng tin cậy mà tốc độ thay đổi lại quá nhanh. Rất nhiều trong số những vấn đề đã được nhận diện này là những vấn đề cũ trong lớp vỏ mới, nhưng cũng có những vấn đề là hoàn toàn mới và có thể còn có những vấn đề khác mà chúng ta chưa dự liệu được.

4. Vai trò của hợp tác quốc tế

Trong nền kinh tế toàn cầu của thế kỷ 21, việc đối phó với những rủi ro nảy sinh từ cuộc cách mạng trong tài chính điện tử, và nhất là việc đấu tranh chống tội phạm tài chính (vốn trở nên dễ xảy ra hơn với Internet) sẽ cần đến những nỗ lực quốc tế trên qui mô toàn cầu. Như tôi đã ghi nhận, các nhà điều tiết và giám sát tài chính đã phát triển một bộ khung cho sự hợp tác quốc tế. Về các tội phạm tài chính, một giải pháp quốc tế hữu hiệu phải bao gồm việc tiếp cận nguồn thông tin có sẵn ở nước ngoài, việc giúp đỡ nhau về pháp lý và các biện pháp phòng vệ phối hợp. Trong những năm gần đây, các chính phủ đã hướng tới những tổ chức như OECD và FAFT như những diễn đàn thích hợp nhất cho việc phát triển sự hợp tác quốc tế. Các tổ chức quốc tế cần liên kết lại để hỗ trợ cho các nền kinh tế đang phát triển và đang chuyển đổi đạt tới những tiêu chuẩn quốc tế, tham gia vào hoạt động hợp tác quốc tế và tăng cường khả năng chống lại các hành vi phi pháp vốn có thể phá hủy tiến trình phát triển. Để kết luận, tôi xin nhấn mạnh lần nữa niềm tin của tôi rằng cuộc cách mạng tài chính điện tử sẽ tạo ra nhiều cơ hội hơn là thách thức. Nhưng việc tận dụng những cơ hội và đối phó với những rủi ro sẽ đòi hỏi chúng ta phải toàn tâm toàn ý với việc duy trì và phát triển một hệ thống tài chính dựa trên luật lệ và giá trị ■

Tác giả là Giám đốc Vụ doanh nghiệp, ngân sách và tài chính của OECD, và đây là bài phát biểu của ông tại Diễn đàn toàn cầu về thực thi luật pháp và an ninh quốc gia tại Edinburgh, ngày 21.6.2001